Mărturii documentare referitoare la relaţiile minoritate/majoritate la Bistriţa în primii ani după Unirea din 1918

Adrian ONOFREIU

Cuvinte cheie: Bistriţa, 1918 – 1920, raporturi interetnice, documente, minorităţi etnice
Schlagwörter: Bistritz, 1918 – 1920, interethnischen Beziehungen, Urkunden, ethnischen Minderheiten

Problema enunţată în titlu reprezintă o parte din trecutul unei aşezări care a avut de-a lungul dezvoltării sale istorice ca trăsătură dominantă convieţuirea multietnică.

Situaţia nu pare să fi fost definită de această caracteristică pentru perioadele îndepărtate în timp când, datorită unei forme specifice de organizare a comunităţii de etnie germană, documentele au consemnat doar rolul dominant al acesteia în viaţa publică a cetăţii. Dar şi atunci, nu trebuie şi nu poate fi ignorat „glasul" celorlalţi, chiar dacă ca poziţionare habitudinală, se situau *extra muros.*

Secolelor care au păstrat această caracteristică le-a pus capăt evoluţia stărilor „etnice" şi „politice" din Transilvania după Revoluţia de la 1848-1849. Clătinată în timpul conflictului, situaţia celor care dominau viaţa cetăţii a fost radical schimbată după realizarea Außgrleich-ului, în anul 1867.

Noua „stare" dominantă politic în Transilvania – etnia maghiară - a determinat schimbări majore ale vieţii publice. După 1876, „naţiunea politică" maghiară a devenit factorul de decizie şi conducere la nivelul autonomiilor locale de aici. Deşi a păstrat funcţia de lider la nivelul comunităţii locale, etnia germană a suferit alături de cea a românilor, consecinţele politicii de maghiarizare, o dată cu adoptarea Legii naţionalităţilor din 1868.

Situaţia şi-a găsit o soluţie – discutabilă şi încă fără concluzii definitive din punct de vedere al rezultatelor – la sfârşitul primului război mondial.

Bazată pe principiul clamat de învingători - al „naţionalităţilor" – repoziţionarea în cadrele noii forme de existenţă a comunităţii bistriţene a suferit schimbări majore. Pentru prima dată, raportul convieţuirii multietnice s-a înclinat în favoarea celor care reprezentau deja şi majoritatea etnică.

Secvenţe din acest proces au fost reconstituite parţial, preluând punctele de vedere a diferiţilor „actori"[1].

Alături de acestea, s-a publicat şi un set de documente referitor la situaţia şi schimbările determinate la nivelul comitatului – devenit judeţ - de atunci Bistriţa-Năsăud[2].

Pentru a cunoaşte mai profund ceea ce a determinat schimbările de după 1 Decembrie 1918 în cadrul noului judeţ Bistriţa-Năsăud şi în reşedinţa acestuia, oraşul Bistriţa, cât şi atitudinea celor care au fost „decăzuţi" din drepturile decizionale politice o dată cu acest moment, publicăm în continuare mărturii ale instituţiilor noii

1 Vasile Ilovan, Teodor Tanco, *Atitudinea social-democraţiei şi a populaţiei săseşti din judeţul Bistriţa-Năsăud faţă de actul Unirii Transilvaniei cu România*, în „ActaMN" 17, 1980, pp. 323-337; Gustav Zikeli, *Meins Lebenslauf*, Serviciul judeţean Bistriţa-Năsăud al Arhivelor Naţionale, fond *Gustav Zikeli*, d. 5; în continuare A.N.B.-N., fond...d....f...Victor Moldovan, *Memorii*, vol. I, mss, la A.N.B.-N; Szilágyi Zoltán, *Beszterceividék. A népek és a hegyek szorítású*, e,ke-Beszterce, litera-Veres-Székelyudvarhely, 2006, pp. 180-225; Andreea Salvan, *Pavel Tofan. Memorii din 1918*, în *Bistriţa. 90 de ani de la Marea Unire*, Ed. Barna's, Bistriţa, 2008, pp. 108.

2 Adrian Onofreiu, *1918 – O lume în schimbare*, în *Bistriţa. 90 de ani de la Marea Unire...*, pp. 38-68. Pentru desfăşurarea procesului la nivelul Transilvaniei, vezi Gheorghe Iancu, *Contribuţia Consiliului Dirigent la consolidarea statului naţional unitar român (1918-1920)*, Ed. Dacia, Cluj+Napoca, 1983; Dr. Aurel Galea, *Formarea şi activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului şi ţinuturilor româneşti din Ungaria* (*2 decembrie 1981-10 aprilie 1920*), Ed. Tipomur, Târgu-Mureş, 1996.

Adrian Onofreiu
Institutul de Istorie „George Bariţiu" Cluj-Napoca
e-mail: smandrut@hotmail.com

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

puteri pe cale de instaurare aici, ca peste tot în Transilvania. Ele reprezintă un mod de abordare şi o perspectivă asupra evenimentelor de atunci, fără a le subsuma tendinţei cvasi recunoscute în epocă şi ulterior în cercetarea istorică, de raportare la clasica definiţie a *sistemului tratatelor de pace de la Versailles.*

De aceea, documentele selectate vorbesc despre legătura prezentă şi mereu invocată a sistemului administrativ – şi nu numai – cu autorităţile de la Budapesta, despre refuzul multor funcţionari de a depune jurământul de credinţă faţă de noul stat şi capul acestuia, suveranul României întregite, Ferdinand, despre persistenţa de-a lungul primilor ani de după 1918 în mentalul „etniilor" decăzute din drepturi a atitudinii de nerecunoaştere a noilor autorităţi.

Secolelor de marginalizare, românii le-au răspuns prin raportarea la o nouă provocare. Şi în mentalul multora dintre fruntaşii acestora se instaurase ideea *preluării imperiului,* un concept care arăta greutatea ruperii de trecut şi a depăşirii statutului de inferioritate pe care l-au avut. De aceea, preluarea şi gestionarea treburilor curente s-a făcut greu, prin impunerea autorităţii atât pe baza principiilor statuate la Alba-Iulia la 1 Decembrie 1918, cât şi prin apelul la *forţa brahială/armată* acolo unde rezistenţa la schimbare a fost constantă şi continuă.

Interesantă această atitudine atât la Bistriţa, cât mai ales la Năsăud, localitate care într-un trecut nu prea îndepărtat a fost văzută ca un ultim punct de rezistenţă a românilor faţă de politica de asimilare forţată promovată de Budapesta.

Ea a avut ca factori de influenţă *vidul de autoritate, spiritul revoluţionar şi de nesupunere* al soldaţilor întorşi de pe front şi *credinţa în mitul bunului împărat,* atât de manifestă mai ales la românii din generaţiile anterioare primului război mondial[3].

„Preluarea imperiului" de către noile autorităţi române s-a făcut treptat şi sub mandatul din partea lor, de a fi prezentată ca un transfer de autoritate către cei care deveniseră decidenţi la nivel politic. De aceea, nu surprinde atitudinea – justificată ca *act al noilor organe de a guvernare* - de a interzice corespondenţa cu Budapesta, de a utiliza limba română în serviciul autorităţilor publice, însemnele naţionale româneşti şi inscripţionarea în limba română a denumirilor lor, înlocuirea funcţionarilor care nu acceptau noua ordine politică şi instituţională.

Pe de altă parte, birocraţia şi funcţionarii aparatului de stat, cu legături şi interese economice, de cultură şi limbă cu Budapesta, au reacţionat, cel puţin la început, extrem de negativ, refuzând să recunoască o stare de fapt creată de evenimente. De aceea, aceştia depun jurământul încă din *noiembrie 1918* faţă de Republica Maghiară – un concept concretizat în autoritatea Budapestei asupra lor, indiferent de regimul politic de acolo – nu recunosc noile autorităţi româneşti şi continuă să corespondeze cu superiorii ierarhici din ministerele de la Budapesta.

La nivelul oraşului, atitudinea majorităţii – încă – etnice germane s-a concretizat în expectativă faţă de mersul evenimentelor, în conservarea organizării interne a administraţiei acestuia[4], deşi decizia factorilor de conducere de la Mediaş, din 8 ianuarie 1919 recunoştea autoritatea noului stat român şi asupra Transilvaniei.

A rezultat un „melanj" atitudinal, pe care documentele reproduse în continuare îl definesc şi demonstrează cu tărie. Din acestea rezultă şi rolul de *centru* pe care l-a avut oraşul, faţă de restul localităţilor din teritoriul fostului comitat, acum judeţ, Bistriţa-Năsăud. De aici a pornit mişcarea de schimbare, aici s-a organizat autoritatea *prefectului,* înlocuitorul *foispán*-ului maghiar, care a impus apoi demersul în această direcţie tuturor autorităţilor din subordine. Sigur, autoritatea noilor instituţii a fost întărită şi de activitatea unor fruntaşi ai mişcării naţionale româneşti de aici, care s-au pus în slujba prefacerilor, printre care Pavel Tofan[5], Victor Moldovan şi însuşi primul prefect român, Gavril Tripon.

Toţi au lucrat în direcţia impunerii noilor autorităţi şi acolo unde a fost cazul, schimbarea funcţionarilor reticenţi cu cei români.

După secole de evoluţie specifică – rezultat al preponderenţei politice a etniei germane şi, după 1876, la nivelul comitatului, a celei maghiare - oraşul şi o dată cu el, întregul judeţ, şi-au schimbat autorităţile, puterea decizională a fost preluată de români.

---

3 Adrian Onofreiu, *1918- o lume în schimbare*... p. 39.

4 Precizăm că protocoalele de şedinţe ale Comunităţii orăşeneşti *au fost redactate până în anul 1924 exclusiv în limba germană,* bilingv – germană şi română – pentru 1925-1926, şi abia după unificarea administrativă, începând cu 1926, în limba română.

5 Andreea Salvan, *Pavel Tofan...passim;* Victor Moldovan, *Memorii,* mss.,la A.N.B.-N., vol. I.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Şi aceasta, fără a aştepta deciziile marilor puteri, de la sfârşitul conflagraţiei, care au venit târziu – pentru Transilvania abia în 1920 – şi care au constatat şi recunoscut modificările *naturale*, determinate de evoluţia evenimentelor.

Prin selecţia şi publicarea acestor documente, încercăm şi o *altă abordare* a transferului de la *secularismul*[6] dominaţiei unei etnii – bazată pe superioritatea poziţionării în sistemul instituţional-politic – la principiile moderne, bazate pe realităţile demografice şi constituirea statelor pe principii naţionale.

A fost un mod de organizare a societăţii transilvănene care a existat în perioada interbelică şi care s-a transmis până astăzi. Efectele lui asupra convieţuirii etnice la Bistriţa au fost deturnate de alte evenimente, dar au rămas perceptibile, chiar şi în atitudinea pozitivă a celor „dezrădăcinaţi" după a doua conflagraţie mondială.

Prin prezentarea acestor documente – care definesc şi explică acea perioadă - oferim analizei istorice viaţa reală a comunităţilor etnice din Bistriţa într-unul din momentele de răscruce, care le-a influenţat destinul. Conţinutul lor arată *aportul* fiecăreia în determinarea direcţiei proprii de evoluţie, o dată cu *schimbarea* produsă în sistemul raporturilor dintre minoritate/majoritate, după 1918.

1.1919, 10 februarie, Sibiu.

Adresa Consiliului Dirigent către Prefectura judeţului Bistriţa-Năsăud, prin care solicită informaţii cu privire la depunerea jurământului de credinţă faţă de Republica Maghiară de către funcţionarii de la Perceptoratul din Năsăud.

Consiliul Dirigent. Resortul Afacerilor Interne.
D-lui,
Prefect al judeţului Bistriţa-Năsăud

Ni s-a adus la cunoştinţă că la 1 februarie a.c. oficianţii de la Perceptoratul din Năsăud au depus jurământ de credinţă pentru Republica Maghiară.

Binevoiţi a ne raporta, între ce împrejurări s-a întâmplat cazul, care funcţionari şi înaintea cui au depus jurământul, dacă au fost constrânşi, cine i-a constrâns şi din care motiv nu a intervenit administraţia românească din Năsăud pentru a împiedica acest act.

Binevoiţi a comunica şi ziua, când Perceptoratul din Năsăud a fost preluat din partea D-vs. Termen: 8 zile.

Sibiu, 10 februarie 1919.

A.N.B.-N., fond *Prefectura judeţului Năsăud* – prefect – d. 5/1919, f. 1.

2. 1919, februarie 19, Năsăud.

Raportul prim-pretorului plasei Năsăud, Ioan Şeraban către prefectura judeţului Bistriţa-Năsăud, în care arată motivele pentru care funcţionarii de la Perceptoratul din Năsăud au depus jurământul de credinţă faţă de Republica Maghiară.

Domnule Prefect!

Ad. nr. 10 Pres. fac următorul raport. Este adevărat că în 1 februarie st.n. 1919 au depus jurământul pe Republica Maghiară Hutira Károly (maghiar) şi Pop Cornel (român), oficial de dare, toţi la Perceptoria de dare din Năsăud. Jurământul l-a depus perceptorul în mâna controlorului şi oficialul în mâna perceptorului.

Aceştia doi din urmă, cu săptămâni înainte, mi-au fost spus că Direcţiunea financiară în continuu îi urgitează să depună jurământul pe Republică, mai ales că ceilalţi amploaiaţi de la Direcţiunea financiară, perceptoratul şi escatoratul din Bistriţa au depus acest jurământ încă în 24 noiembrie 1918.

Despre aceasta V-am fost făcut raport pe telefon, cerând îndrumare; când D-voastră mi-aţi răspuns, că să vă raportez ziua, când respectivii, în urma silei din partea Direcţiunii financiare, vor depune jurământul, ca imediat să-mi daţi autorizaţia să cer de la ei jurământul nostru românesc.

Aceasta am comunicat-o cu respectivii, care erau hotărâţi a amâna depunerea jurământului pe Republică cât de mult, *doar se va prelua imperiul românesc* (s.n.) şi vor scăpa de jurământul pe Republică, care şi de altcum e numai o formalitate, ca să-şi poată susţine legalminte continuitatea în serviciul român.

---

6 „După sute de ani de apartenenţă la Ungaria – menţiona Zikeli – am devenit cetăţeni români"; A.N.B.N.,fond *Gustav Zikeli*, d. 5, f. 47.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

În 31 ianuarie 1919 mi-au spus, că în 1 februarie vor depune jurământul, fiindcă iar au primit urgenţă şi la caz contrar, li s-a pus în vedere sistarea salariului.

Fiindcă şi eu am considerat acest jurământ numai o formalitate şi am fost convins să Ştefan Petre şi Pop Cornel sunt buni români şi cu toată plăcerea, vor depune ulterior, când li se va cere şi jurământul nostru, nu i-am oprit a jura.

De aceea, în 1 februarie am cerut telegrafic autorizaţie, ca se pot cere de la perceptorie jurământul românesc. Autorizaţie însă nu mi s-a dat şi aşa, până azi nu am putut lua de la ei jurământul.

Imperiul peste perceptoria de dare încă nu s-a preluat (s.n.).

Mă rog să binevoiţi a informa Consiliul Dirigent despre împrejurările de silă, în urma cărora respectivii au depus jurământul pe Republică şi despre situaţia grea a lor, faţă de ceilalţi amploaiaţi, care au depus jurământul deja de mult

Năsăud, în 19 februarie 1919 st. n.

Cu deosebită stimă,
Ioan Şerban, prim-pretor.
Ibidem, f. 8-9.

3. 1919, februarie 28, Bistriţa

Motivaţia şi extrasul din procesul-verbal al Sedriei Orfanale, adresate prefecturii, în care s-a propus utilizarea limbii române ca limbă de redactare a actelor.

Onoratei Prefecturi Bistriţa

Se referează decretul Nr. I a Consiliului Dirigent român dtto. Sibiu, 24. I. 1919, art. 5, prin care se decretează limba română de limbă oficioasă în Transilvania, Banat şi teritoriile locuite de români din ţara ungurească ca limbă de administrare şi manipulaţiune în serviciile publice.

Se referează în legătură cu aceasta şi dispoziţiunea D-lui. Subprefect apărută în „Gazeta Oficială" a judeţului nostru nr. 3, p. 10, prin care se impune strict observarea sus menţionatului decret.

Se referează în fine, că D-l. subprefect în persoană a îndrumat pe d-l. George Cira de a efeptui împrotocolarea actelor sunătoare Sedriei noastre în limba română, ba şi pe mine referentul acestui act, m-a solicitat ca începând cu ziua de astăzi să se inducă la Sedria noastră gestiunea în limba română.

În urma acestora, considerând că mandatul superiorilor este de împlinit şi că în cazul de faţă este totodată şi excuzabil, întrucât mai toţi amploaiaţii interni ai Sedriei noastre pricep limba română, ba cu partidele au vorbit şi până acum şi, pe lângă o deprindere mai intensivă, în scurt timp o pot însuşi în un grad corespunzător de a-şi putea satisface chemării lor; apoi, considerând că toţi cei aplicaţi la Sedria noastră au şi depus jurământul de fidelitate către statul român, aşa eu subscrisul, ca asesor orfanal şi viitorul preşedinte al acestei Sedrii, propun, pe baza celor referate mai sus, ca să se ducă gestiunea în limba română.

Procopiu Cutean.

DECIS

După o dezbatere calmă, propunerea primindu-se, se ridică la concluz şi despre aceasta să se înştiinţeze d-l. Prefect şi Subprefect, spre orientare, iar toate celelalte organe a Sedriei spre ştiinţă şi strictă observare.

Din şedinţa Sedriei orfanale a judeţului Bistriţa-Năsăud, ţinută în Bistriţa la 28 februarie 1919.

Ibidem, d. 163/1919, f. 1.

4. 1919, martie 10, Sibiu.

Adresa Consiliului Dirigent către Prefectura judeţului Bistriţa-Năsăud prin care interzice corespondenţa directă cu guvernul de la Budapesta.

Consiliul Dirigent – Resortul Afacerilor Interne
D-lui. Prefect al judeţului Bistriţa-Năsăud
Bistriţa

Vi se aduce la cunoştinţă că este cu desăvârşire interzis autorităţilor de pe teritoriul administrat de Consiliul Dirigent a se pune sub orice formă (prin telegrame, petiţii, trimiterea de delegaţii) în contact direct

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

cu guvernul maghiar din Budapesta şi că în toate cazurile care reclamă o intervenţie la acel guvern, au să se adreseze Consiliului Dirigent.

Asemenea, este interzis sub răspundere personală ori cărui funcţionar, ca să dea autorizaţie, ori sigilii, ştampilă pe telegrame, cu destinaţia a fi trimise la locuri în afară de teritoriul nostru.

Binevoiţi a încunoştinţa despre aceasta organele subalterne cu adausul, că orice procedare contrarie, se va considera ca un act de nesupunere faţă de ordinele Consiliului Dirigent.

Sibiu, 10 martie 1919.

Secretar general, Victor Onişor.
Idem, d. 251/1919, f. 1.

5. 1919, martie 14, Bistriţa

Cererea lui Leseny Istvan de a fi dezlegat de jurământul prestat faţă de statul român, pentru a-şi putea continua studiile tehnice în Ungaria.

Domnule Prefect!

Subscrisul Ştefan Leseny pretor numit la pretura Beşineului, m-am decis să schimb cariera de jurist cu tehnician. În acest scop trebuie să fac studiile tehnice la Pesta sau aiurea, neştiind limba românească, nu le pot face în Bucureşti.

Vă rog să binevoiţi a-mi primi abzicerea de la postul meu de pretor şi ca să pot merge în Ungaria. La studii. Vă rog să binevoiţi a mă dezlega de la jurământul depus ca să nu fiu legat de loc, fiind cariera tehnică de natură internaţională, să pot trăi ori şi unde. Sunt în etatea aceea, că pot învăţa.

Vă rog să-mi primiţi rugarea.

Bistriţa, la 14 martie 1919, st.n.

Cu toată stima, ss.
Idem – Prefect, d. 3/1919, f. 3.

6. 1919, martie 20, Bistriţa.

Raportul prefectului judeţului Gavril Tripon către Consiliul Dirigent referitor la preluarea Oficiului de Edile şi refuzul unor funcţionari de a depune jurământul faţă de statul român.

Onoratului Consiliu Dirigent – Resortul Comunicaţiei
Sibiu

Am executat ordinul telegrafic nr. 24 şi am preluat Oficiul de edile al statului din judeţul nostru, despre ce Vă raportez cu tot respectul următoarele:

I. Au refuzat jurământul următorii: 1. Hantor Izor, şeful de edile; 2. Dr. Fekete Samuel, inginer superior; 3. Lichtig Vilmos, inginer; 4. Klein Vilma, diurnistă; 5. Biró Sandor, magistru de drum la judeţ; 6. Veer Zsigmond, îngrijitor de drum.

II. S-au pensionat mai înainte Derzsi Samuel, magistru de drum la stat.

III. Pál Mozes, maestru de drum în Tihuţa, încă nu s-a prezentat, acest post e încă pendent. Se va rezolva prin pretura Iadului, în curând.

IV. Au depus jurământul următorii:1. Csallner Carl, inginer superior, care are serviciul de 19 ani aici în judeţ, la stat; 2. Solymosi Lajos, inginer superior al comunelor; acesta doreşte să fie transferat la Arad sau Timişoara, fiind de origine din părţile acelea. Până la transferare rămâne în serviciu aici; 3. Am primit de inginer nou în locul celor renunţaţi pe inginerul Emil Mănăstirean, absolvent în Budapesta şi în vremea războiului, fost locotenent la pionieri. Tânăr cu pregătire frumoasă. Atât Csallner cât şi Mănăstirean doresc să rămână în Bistriţa în serviciu, unde au legături de familie.

4. Au mai depus jurământul Hilda Pop, diurnistă comunală, adică în serviciul comunelor; 5. apoi, Alexandru Borda, maestru de drum; 6. Walter Carol; 7. Paál Endre, toţi, maeştri de drum. Acesta din urmă e

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

din secuime şi doreşte să servească. Propun ca toţi cei care au depus jurământul să rămână în serviciu. Şeful de edile să fie numit, până la altă dispoziţie, Csallner Carl, care are servciu de 19 ani. Cu d-l. Emil Mănăstirean şi cu ceilalţi se va introduce limba românească în serviciu. Şeful Oficiului încă ştie vorbi binişor şi învaţă mereu deja.

V. În locul lui Derzsi Samuel, maestru de drum pensionat fost la stat, propun pe Bota Augustin, locuitor în Bistriţa. Om însurat, de 43 de ani. Are 6 copii. Foarte harnic. Are 3 clase civile. Ştie 3 limbi. După informaţiile primite e vrednic de toată încrederea şi de tot sprijinul. Are 3 copii de şcoală. Creşterea familiei îl leagă de Bistriţa. A fost sergent.

VI. În locul lui Biró Sándor maestru de drum judeţean, propun pe Chiuzean Ioan, sergent major, locuitor în Bistriţa. Are 4 clase civile. Om încurat cu copii. El ţine două surori, a servit ca militar cu multă laudă. După informaţiile primite e vrednic de încredere, e foarte harnic şi foarte de treabă.

VII. D-l. Csallner Carol a fost în clasa a VII-a, cu plată. Aici i se alătură cartea de plată. D-L. Emil Mănăstirean e inginer absolut în 1914. E foarte bun tânăr, a servit ca pionier cu rang de locotenent în armată. Documentele lui se află în Pesta. Un document în Praga, la d-l. inginer Traian Dragoş. Propun să îl denumiţi la Oficiul de Edile în Bistriţa. Aici locuieşte mama sa văduvă şi sora lui nemăritată. El le susţine.

VIII. D-l. inginer Solymos Lajos a depus jurământul şi îşi cere transferarea la Arad ori Timişoara, aproape de locul lui natal. A fost în clasa a VIII-a, cu plată.

Binevoiţi a statori clasa şi plata pe cum veţi afla mai bine.

Bistriţa, la 20 martie st.n. 1919.

Cu profund respect,
Gavril Tripon, prefect.
Idem, d. 5/1919, f. 10-11.

7. 1919, martie 24, Bistriţa

Adresa revizorului şcolar Ioan Pavel către Prefectura judeţului Bistriţa-Năsăud, prin care informează despre destituirea cadrelor didactice de la Şcoala civile de fetiţe din Bistriţa şi solicită sprijin armat pentru preluarea acesteia.

Onoratei Prefecturi,
Loco

Deoarece direcţiunea Şcolii civile de fetiţe din loco., prin scripta sa nr. 22/1919 a declarat că nu recunoaşte autoritatea revizoratului român, ci numai pe cel numit de Ministru al Instrucţiunii Publice Maghiare, în virtutea ordinului Ministrului de Culte şi Instrucţiune Publică din Sibiu, nr. 2.381/1919 şi a ordinului ministerial nr. 931, corpul didactic de la Şcoala civilă de fete din loco. e destituit.

În scopul executării acestui ordin, rog pe Onorata Prefectură să-mi pună la dispoziţie *forţa brahială*[7] (s.n.) necesară şi anume, 1 ofiţer de jandarmi cu 2-4 oameni pe miercuri, în 26 martie sau joi, 27 martie.

Bistriţa, la 24 martie 1919.

Ioan Pavel, revizor şcolar.
Idem, d. 204/1919, f. 1.

8. 1919, martie 24, Bistriţa

Adresa revizorului şcolar Ioan Pavel către Prefectura judeţului Bistriţa-Năsăud, prin care informează despre destituirea cadrelor didactice de la Şcoala civilă de băieţi din Bistriţa şi solicită sprijin armat pentru preluarea acesteia.

Domnul Ministru de Culte şi Instrucţiune Publică prin ordinul nr. 2.381/1919 a destituit întreg corpul didactic de la Şcoala de băiţei din Bistriţa, deoarece a refuzat recunoaşterea autorităţii Revizoratului şcolar român şi a numit profesori noi, români.

7 Autoritatea militară; aici, jandarmeria.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

În scopul executării acestui ordin, rog pe Onorata Prefectură să-mi pună la dispoziţie *forţa brahială* (s.n.) necesară şi anume 1 ofiţer de jandarmi cu 2-4 oameni pe miercuri, în 26 martie.

Bistriţa, la 24 martie 1919.

Ibidem, f. 3.

9. 1919, martie 25, Bistriţa.

Raportul prefectului Gavril Tripon către Consiliul Dirigent referitor la depunerea jurământului pentru Republica Maghiară de către funcţionarii de la Perceptoratul din Năsăud.

Onoratului Consiliu Dirigent – Resortul Internelor
Sibiu

La ordinul D-vs. nr. 503/1919, Vă raportez următoarele. Faptul cu depunerea jurământului la Perceptoratul din Năsăud pe Republica Maghiară a fost urmarea siluirii şi ameninţării venite de la Direcţia Financiară dinn Bistriţa între împrejurările următoare:

1.*Toate oficiile financiare din Bistriţa au depus jurământul pe Republica Maghiară încă în noiembrie 1918* (s.n.). Afară de cei de la Perceptoratul Năsăudului, care fiind deoparte, au rămas uitaţi un timp. Fiind greutate în comunicaţie, nici ei nu au venit la Bistriţa, nici cei din Bistriţa nu s-au dus la ei.

2. În 1 februarie 1919 li s-a pus sula în coaste, i-au ameninţat că nu capătă competenţe, numai dacă depun jurământul. De frică, aceştia au depus jurământul unul la altul, între ei şi Ştefan Petre şi Cornel Pop, pentru a-şi mântui[8] traiul şi a-şi ridica plata.

3. Direcţiunea financiară de aici, din lipsă de puteri recrutate, cu greu s0a preluat numai în decursul lui faur, mai târziu. Imediat după preluare s-a luat jurământul prescris de Consiliul Dirigent, atât la Direcţiunea financiară – unde ungurii au refuzat toţi – apoi s-a luat de la Perceptorat[9] şi de la Exactorat[10] în Bistriţa, unde ungurii toţi au refuzat; în fine, am autorizat pe d-l. Ioan Şerban prim pretor în Năsăud să ia jurământul şi oficiul şi la Perceptoratul din Năsăud. L-au şi luat.

Cu acea ocazie d-l. Ştefan Petre şi d-l. Pop Cornel au depus jurământul prescris de Consiliul Dirigent. Despre preluarea imperiului la toate oficiile financiare din judeţ se raportează separat la resortul de Finanţe.

4. Vă rog să luaţi ştiinţă acest raport, cu acea observare că jurământul pe Republica Maghiară a fost forţat şi cei din chestie amintiţi cu foamea, atunci când Consiliul Dirigent şi organele sale încă nu au fost preluat imperiul la oficiile financiare.

Bistriţa, la 25 martie 1919 st.n.

Cu profund respect,
Gavril Tripon, prefect.

10. Idem, d. 5/1919, f. 21.

1919, aprilie 5, Sibiu.

Răspunsul Consiliului Dirigent referitor la refuzul unor funcţionari din judeţul Bistriţa-Năsăud de a depune jurământul de credinţă faţă de statul român.

D-lui. Prefect,
Bistriţa

Ca răspuns la actul D-voastră nr. 505/1919 din 20 martie 1919, am luat la cunoştinţă refuzarea jurământului celor de sub I, pensionarea lui Samuel Derzsi şi absenţa maestrului de drum Pál Mozes.

Referitor la IV., numim pe şef inginerul Carol Csallner de şeful Edil din Bistriţa, cu gradul şi leafa avută sub vechiul regim.

Inginerul Emil Mănăstirean îşi va trimite aici petiţia şi actele care-i stau la dispoziţie, pe cum şi atestatul de botez pentru a putea face numirea şi stabili gradul şi leafa. Va arăta şi ziua de când funcţionează provizoriu.

---

8 Salva; menţine sursa de subzistenţă.

9 Instituţia statului de colectare a dărilor.

10 Instituţie de colectare a dărilor la nivelul entităţilor administrative locale, comitatele.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Inginerul Ludovic Soimosi este invitat de a se prezenta aici dacă vrea să intre în serviciul Edil spre a-l denumi la unul, unde sunt locuri vacante.

Sunt menţinuţi maeştrii de drum Aborda Carol Valta şi Andrei Pál în gradul şi leafa avute până acum.

Ad. V. În locul maestrului de drum de stat Samuel Derzsi, denumim în mod provizoriu pe ziua de 15 aprilie 1919, pe Vasile Duca, cu clasa a 3-a de rang şi leafa a maeştrilor de stat. Dânsul a prezentat certificate bune şi a mai servit ca maestru de drum.

D-l. Ioan Chizuan nu poate fi numit direct ca maestru de drum, ci trebuie, conform deciziei Consiliului Dirigent Român din 17 februarie 1919, să facă practică, deci se propune ca elev de maestru de drum judeţean, cu leafă lunară de 300 coroane, ca să facă practică pentru un post de maestru de drum. După 3 luni de practică va fi denumit din partea D-voastră în mod provizoriu, pe durată de un an, maestru de drum judeţean, la un loc vacant. După expirarea acestuia, va fi admis la examenul de maestru de drum şi dacă reuşeşte, va fi numit definitiv. Despre intrarea în serviciu a susnumitului, ne veţi aviza.

Tot în acest sens se propune ca elev de maestru de drum şi Augustin Bota.

Rugările numiţilor vi le trimitem D-voastră.

Referitor la Hilda Pop, Vă invităm a ne comunica dacă este în serviciul Edil sau serviciul comunal.

Şeful secţiei Edile.
Ibidem, f. 20.

11. 1919, aprilie 12, Bistriţa

Adresa Directorului de finanţe din Bistriţa către Perceptoratul oraşului Bistriţa, prin care ordonă ca orice corespondenţă sau petiţii să-i fie înaintate în limba română.

Perceptoratul orăşenesc Bistriţa,

Vă ordonăm, ca în viitor toate rapoartele să le faceţi în limba română, căci rezolvarea în lipsă de personal pricepător a limbii germane suferă întârziere.

Totodată să îndrumaţi petenţii care îşi înaintează cereri direct perceptoratului orăşenesc, că rugările să le înainteze în limba română.

Bistriţa, la 12 aprilie 1919,

Director de finanţe, Mureşan

12. 1919, mai 12, Bistriţa

Adresa Consiliului Dirigent către subprefectura judeţului Bistriţa-Năsăud prin care solicită revizuirea nomenclaturii localităţilor din judeţ şi utilizarea denumirilor în limba română.

Domnule Subprefect!

Alăturat avem onoare din nou a Vă transpune nomenclatura comunelor din judeţul D-vs. ca să binevoiţi a o revedea, completa şi întrucât, numele unor comune s-a tradus rău din ungureşte, să scrutaţi prin oameni competenţi, numele cel original, legat de vre-un eveniment istoric, moment etnografic, geografic, ca astfel să putem avea numele curat românesc al satelor noastre.

Unde denumirea românească a locului este o simplă imitare a numirii ungureşti ori săseşti, Vă rog să propuneţi o numire românească potrivită ori o conformare mai norocoasă.

La comunele cu nume germane, rog a expune pretutindeni şi acest nume.

În conspectele ungureşti găsim multe comune mai mici îmbinate, altele cuprinzând sub un nume mai multe cătune, hodăi; în privinţa aceasta Vă rugăm să faceţi observaţiile necesare.

Fiind chestia aceasta de mare importanţă în jurul reformei electorale, Vă rugăm să ne retrimiteţi conspectul revăzut şi completat cât de poate de conştiincios, în cel puţin 8 zile de la data primirii lui.

Consiliul Dirigent Român, Resortul Organizării.

Sibiu, 12 mai 1919.

Idem – subprefect, d. 190/1919, f. 1.

Idem, d. 353, f. 2.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

13. 1919, mai 24, Bistriţa

Adresa subprefectului judeţului Bistriţa-Năsăud către primarul oraşului Bistriţa şi către primpretori, prin care solicită îndepărtarea inscripţiilor în limba maghiară de pe clădirile oficiale şi a culorilor maghiare de pe stâlpii indicatori ai localităţilor.

Primarului oraşului cu consiliu,
Tuturor prim pretorilor.

Mi-a venit la cunoştinţă că sunt încă comune în care tabla cu numele comunei, stâlpii, apoi inscripţiunile puse la locuinţele primarilor, sub primar, senatori, moaşă comunală, inspector de morţi şi altele, încă nu sunt îndepărtate şi înlocuite cu numiri româneşti, respectiv stâlpii nu sunt coloraţi cu culori naţionale române, respectiv cu alb.

Vă invit a dispune de urgenţă ca toate acele inscripţiuni ungureşti să fie îndepărtate şi după putinţă, să fie înlocuite cu inscripţiuni româneşti, iar stâlpii să fie coloraţi barem alb.

Bistriţa, în 24 mai 1919,

sub prefect, Dr. Leon Scridon.
Idem, subprefect, d. 205/1919, f. 1.

14. 1919, decembrie 6, Bistriţa.

Raportul prim pretorului plasei Beşineu adresat subprefectului judeţului Bistriţa-Năsăud despre evenimentele administrative (fragment).

Domnule Subprefect!

Preluarea imperiului român la centrul plasei s-a efectuat fără mari zguduiri sau întreruperi în mersul lucrărilor. Barem că toţi oficianţii, afară de un pretor şi un diurnist, sunt oameni noi de tot de administraţie, lucrările au mers normal, ce e a se mulţumi în mare parte, conştiinciozităţii şi sârguinţei oficianţilor plasei, care din primul moment au fost conştienţi de rolul ce-l au la consolidarea administraţiei române.

O greutate mai mare a format preluarea şi funcţionarea secretariatelor. Mai multe secretariate au fost sau au rămas la preluarea imperiului neocupate şi neaflându-se oameni cu calificaţie recerută de lege pentru oficiul acesta, am fost silit a numi acolo absolvenţi ai cursului informativ pentru secretari, oameni fără praxă de lucru şi cunoştinţă de oameni. Ajunşi în posturile acestea, unde nu s-a lucrat nimic sau foarte puţin în timpul războiului, nu s-au putut mişca în cancelaria lor. Lucrul a stagnat absolut în prima vreme. Cu încetul au început şi ei să vină în rând cu lucrările. Până la finea anului acesta sper că vor fi aşa de departe, că se putea zice, că administraţia şi la comune merge normal.

La numirea primăriilor s-au ridicat elementele mai tinere, reîntoarse din război, care au pretins să fie exclusiv numai ei numiţi, cu excluderea absolută a oamenilor lor cei vechi. Fiind spiritul poporului cam agitat şi mulţimea pe lângă cei tineri, nemaivoind a şti de regimul vechi, cu nedreptăţile lui cele multe, am fost silit în multe cazuri a ceda şi a propune spre numire dintre elementele mai tinere.

Prin faptul acesta au ajuns mulţi oameni noi în primării fără praxă în lucrurile administrative, care însă în scurtă vreme s-au validat foarte bine.

Spiritul populaţiei din plasă e liniştit. E în aşteptarea Reformei Agrare, de la care aşteaptă mai mult, decât vor putea căpăta [...].

[...] Recrutarea celor 10 contingente ce au fost mobilizate în primăvara anului curent de Consiliul Dirigent, a decurs în deplină ordine. Un număr mare de cereri pentru dispense, în special din partea saşilor, s-au înaintat, care însă toate au fost respinse de comandamentul militar. În urma mobilizării s-a ordonat din partea Consiliului Dirigent statorirea şi plătirea ajutoarelor de război pentru familiile celor mobilizaţi. Ajutoarele acestea s-au statorit şi se plătesc deja în toate comunele plasei.

Barem, că în urma războiului şi a revoluţiei, disciplina la popor a cam slăbit, totuşi obvin relativ puţine contravenţii şi dintre acelea, cele mai multe sunt contravenţii de pădure şi ţarină.

Purtarea populaţiei din punct de vedere al poliţial e îndestulătoare.

Bistriţa, 6 decembrie 1919,

prim pretor, ss. Indescifrabil.
Idem, - subprefect – numere de bază - d. 1978/1920, f. 247-250.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

15. 1920, ianuarie 17, Cluj

Ordinul circular emis de Consiliul Dirigent prin care interzice autorităţilor din Transilvania de a coresponda cu guvernul de la Budapesta.

Ordin circular
Către
Toţi prefecţii, subprefecţii şi primarii oraşelor cu drept de municipiu

Guvernul ungar şi de prezent, dă ordonanţe şi ia dispoziţii referitoare la teritoriul administrat de Consiliul Dirigent.

Corespondenţa acelui guvern – trecând prin cenzură – a fost înmanuată de organele poştale autorităţilor adresate, iar din partea acestora şi înregsitrată.

Considerând că suveranitatea statului român nu admite o astfel de procedură, ordonăm ca adresele guvernului ungar să nu fie înregistrate, mai puţin rezolvate şi simplaminte, trimise în plicul original, resortului Afacerilor Interne.

Cluj, în 17 ianuarie 1920

Pt. şeful de resort, V. Onişor, secretar general.
Idem – prefect, d. 70/1920, f.1.

16. 1920, februarie 10, Bistriţa.

Cererea unor locuitori din Bistriţa către Primărie în care acuză modul fraudulos de ocupare a unor posturi şi solicită angajări şi pentru români.

Domnule Prefect!

Cu mâhnire în suflet vă aducem la cunoştinţă unele tractări prea maşteri[11] din partea conducerii orăşeneşti. Ca români, întruniţi în şedinţa plenară a vecinătăţii[12] din strada Largă, Hrube şi Uliciori, de Peste Podul Budacului, Pescari şi din Jos de Oraş şi din strada Năsăudului şi Târgul de Vite, ne simţim jigniţi şi nedreptăţiţi, deoarece şi acum suntem nebăgaţi în seamă şi lăsaţi pradă sorţii.

Fără a se scrie concurs, s-a complinit postul de Wirtschafter[13] orăşenesc prin denumirea supravigilului de pădure Michael Kisch. În locul acestuia l-a aranjat pe duşmanul neîmpăcat al nostru, pe ardeul[14] de pădure Michael Penteker, pe care nu-l putem răbda în acest oficiu, unde aşa des ne învârtim şi suntem siliţi a-i cere mila D-sale. a ne isprăvi unele lucruri, vindere de lemne, afaceri ce se ţin cu pădurile, ca Forstmart[15].

Apoi s-a denumit doi ardăi de pădure, tot aşa, fără concurs.

Domnule Prefect ! Şi noi avem de atare oficii şi e timpul suprem ca să fim şi noi angajaţi la onoratul Magistrat ca slujbaşi; dările şi toate poverile le purtăm şi noi ca saşii şi pretindem ca cei de la cârma oraşului să ne respecte şi dorinţele noastre juste.

În săptămâna trecută s-a împărţit spirt la posesorii de pământ. La împărţire a fost încredinţaţi 3 saşi, Simbriger, Pfingsgräf şi W. Scholtes, iar dintre noi, nimeni. Oare jumătate hotarul nu e românesc ? Oare cunosc aceşti duşmani înverşunaţi ai rasei noastre pe noi românii posesori de pământ ? De aceea s-a împărţit spirtul aşa frăţeşte ? Cu toate că s-a fost hotărât ca fiecare posesor de pământ, pro/jug. să capete 3 decilitri de spirt, s-a întâmplat că mai mulţi dintre românii noştri, cu 20-30 de jug., au primit, în loc de 6-9 litre spirt, numai 2-6 decilitri de spirt. Pentru ce atâta nebăgare în seamă! Suntem prea batjocoriţi şi neîndreptăţiţi.

Aducându-vă acestea respectuos la cunoştinţă, vă rugăm să binevoiţi a dispune ca dorinţele noastre să fie luate în seamă, să fim în toate afacerile reprezentaţi cu oameni din sânul nostru şi nimic să nu se întâmple fără publicare sau prin foi, sau prin tobă.

---

11 Vitrege, incorecte.

12 Sistem de organizare a oraşului medieval, specific populaţiei săseşti, care grupa de regulă locuitorii de pe om stradă sau un grup de străzi, pentru întrajutorare.

13 Administrator.

14 Paznicul

15 Şef de ocol silvic.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Să trăiţi, Domnule Prefect
În numele vecinătăţilor,
Pentru Podul Budacului, Pescari şi din Jos de Oraş, Ştefan Filimon, prezident;
Din strada Largă, Hrube, Uliciori, Ioan Someşan, prezident;
Din strada Năsăudului şi Târgul de Vite, Mihai Doroftei, prezident
Ibidem, d. 88/1920, f. 2-3.

Urkundliche Beweise betrefend die Verhaltnisse zwischen die Mienderheit und die Mehrheit in Bistritz in den ersten Jahren nach die Vereinigung von 1918
(Zusammenfassung)

Der Autor stellt 16 Urkunden dar, die die Art und Weise aufzeigen in denen die Politische- und Verwaltungsveranderungen in Bistritz und in Bistritz-Nassoder Kreis stattgefunden haben, nach der Vereinigung von 1 Dezember 1918.

Bistritz spielte die Hauptrolle in disen Veranderungen und beeinflusste alle Behorden die den neuen leitendes Organ untergeordnet waren – dem Prafekt.

Nach meherer jahrhunderter jahrigen Entwicklung in einer Organiesierungsyztem den der deutschen ethnischen Gemeinheit spezifisch war, veranderte sich die Lage und der rumanische Bestandteil wurde der entscheidender Faktor.

Die Reaktion der vorherherrschenden Geimeinschaften, und zwar der deutschen und nach 1867, der ungarischen war die vorherige Sitationlage weiter aufzubewahnen welche sie durch die jahrhundertlange Zeit innegehabt haben.

Die Urkunden bieten uns ein wahres Bild uber den Beitrag jeder ethnischen Gemeinchaft an den eigene, Weiterentwicklung nach 1918 und an den Verhaltnissanderung zwischen Minderheit und Mehrheit.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro